

Sinds 1971 heeft acupunctuur in het westen een enorme belangstelling getrokken.

Daar bij sommige westerse medici de filosofische achtergronden van de acupunctuur nogal vreemd overkomen, wordt deze aanwinst vaak als onbelangrijk en politieke propaganda bestempeld. Andere medici, vooral in de Verenigde Staten, Duitsland, Oostenrijk en Frankrijk, proberen zich voor een gedegen onderzoek naar de acupunctuur in te zetten. Voor de goede orde worden afspraken gemaakt, dat bij het publiceren van artikelen de gevolgde methode duidelijk, systematisch en zo mogelijk en detail dienen te worden aangegeven. In de gezaghebbende acupunctuur-tijdschriften — *American Journal of Acupuncture*, *American Journal of Chinese Medicine* en *Acupuncture & Electro-Therapeutics Research* — vindt men dan ook, dat aan deze afspraken zo veel mogelijk gevolg wordt gegeven. Het is mij daarom volstrekt onduidelijk welke acupunctuurliteratuur STORK met zijn opmerking bedoelt.

Men dient een onderscheid te maken tussen de acupuncteur-practicus en de acupuncteur die aan (klinisch) wetenschappelijk onderzoek doet. In het eerste geval is het juist, dat vele acupuncteurs voor een bepaalde kwaal eigen methoden volgen. Het gaat hier immers om het kiezen van een bepaalde puntencombinatie, die bij een bepaalde persoon het meeste effect sorteert en, wat ook van belang is, het feit, dat dientengevolge de serie behandelingen zo snel mogelijk kan worden beëindigd, hetgeen ook financiële consequenties heeft. Zo vreemd is deze gang van zaken niet, wanneer men bedenkt dat in de westerse geneeskunde deze handelingen ook aan de orde van de dag zijn. Zo krijgt een hoestende patiënt vijf totaal verschillende adviezen of behandelingen indien hij naar vijf verschillende (huis)artsen gaat. Vandaar de begrippen geneeskunde en geneeskunst.

Bij een wetenschappelijk onderzoek wil men echter nagaan wat de invloed is van een bepaald punt dan wel puntencombinatie op een pathologische of fysiologische toestand. Het spreekt van zelf, dat in dit geval een duidelijk protocol aanwezig moet zijn.

Het is juist dat HAGEMAN de eerste Nederlandse auteur is die over acupunctuur bij slechthorendheid heeft gepubliceerd. Naar mijn mening kan men echter bij het onderhavige artikel, gezien de methode, niet spreken van een serieus onderzoek.

Indien collega STORK inderdaad de acupunctuurliteratuur bijhoudt, moet hem toch bekend zijn, dat het door mij geciteerde onderzoek van POMERANZ over de humorale aspecten van de acupunctuur gaat. Waarom ik de objectiviteit van het onderhavige artikel in twijfel trek, vindt zijn antwoord in mijn eerder gepubliceerde analyse. Het artikel bevat onjuiste stellingen die men door het verwijzen naar enkele auteurs probeerde te rechtvaardigen, door het pijnbestrijdingseffect van de acupunctuur alleen als suggestief te verklaren terwijl er ook andere theorieën bestaan.

Dat collega STORK niet goed geïnformeerd is, blijkt uit zijn bewering dat HAGEMAN de eerste Nederlandse auteur zou zijn, die een poging doet het effect van acupunctuur bij een be-

paalde aandoening te beoordelen. Hij zou behalve de incidentele publikaties in dit tijdschrift toch ook de reeds eerder verschenen publikaties moeten kennen (KHO HING GWAN 1975, 1977; BOS 1977). Het zou lof verdienen indien de universiteiten, die over ruime faciliteiten voor zo'n onderzoek beschikken, het initiatief daartoe namen. Pogingen van individuele collegae om een gedegen onderzoek op te zetten hebben tot dusverre geen steun van universitaire zijde ondervonden.

Literatuur: BOS, T. W. (1977) *T. alcohol, drugs en andere psychotrope stoffen* 3, 1. — HAGEMAN, J. (1977) *Ned. T. Geneesk.* 121, 1233. — KHO HING GWAN (1975) In: *Akupunctuur*, bl. 66. Gottmer Nijmegen; (1975) *Aarde & Kosmos* 7/8, 278; (1977) *Amer. J. Acupuncture* 5, 169; (1977) *Ned. T. Geneesk.* 121, 1568.

Utrecht, oktober 1977

KHO HING GWAN

Hygiëne in restaurantkeukens; astmatische Chinezen in aantocht?

Met enige verontrusting nam ik kennis van het advies dat de directeur van de Keuringsdienst van Waren opstelde ten behoeve van de hygiëne in de keukens van restaurants, in het bijzonder Chinese (Binnenland 1977). De directeur propageert daarbij het gebruik van tosylchloramide (Halamid) als desinfectans.

Tosylchloramide is gebleken een potent allergeen te zijn, waarvan herhaalde inhalering gemakkelijk leidt tot allergische reacties van het astmatische type, vooral van laat-bronchusobstructieve aard. Deze zijn beschreven door VAN BORK e.a. (1973) bij schoonmaken van operatiekamers en slagerijen.

Wij hebben dezelfde ervaringen opgedaan, eveneens bij operatiekamerpersoneel en ook bij medewerkers van schoonmaakploegen in een vleesfabriek. Terwijl het kleinschalig gebruik van tosylchloramide bv. bij het reinigen van aquaria, voor zover ons bekend, niet tot nevenverschijnselen aanleiding lijkt te geven, is dit bij het schoonmaken van bedrijfsruimten regelmatig wel het geval. Om deze reden wordt tosylchloramide in operatiekamers van althans een aantal grote ziekenhuizen in Nederland geweerd en adviserer wij vleesverwerkende bedrijven andere middelen te gebruiken. Dit advies zou ook Chinese restaurants ten goede kunnen komen, in het bijzonder de keukenwerkers. Intussen zijn de Amsterdamse collegae gewaarschuwd voor astmatische Chinezen!

Literatuur: Binnenland (1977) *Ned. T. Geneesk.* 121, 1530. — BORK, L. E. VAN, H. J. SLUITER en K. DE VRIES (1973) *Ned. T. Geneesk.* 117, 572.

Leiden, oktober 1977

J. H. DIJKMAN